

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 388

**Teoria rachunkowości,
sprawozdawczość i analiza finansowa**

Redaktor naukowy
Bartłomiej Nita

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redaktor Wydawnictwa: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Hanna Jurek
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.p

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-505-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Teoria i wyzwania rachunkowości

Ewa Wiktoria Babuška: Badania naukowe w rachunkowości	15
Halina Buk: Typologia i wycena przychodów z tytułu niestandardowych relacji z klientami	23
Małgorzata Cieciora: Behawioralne aspekty rachunkowości we współczesnej gospodarce – zarys problemu	32
Beata Dratwińska-Kania: Teoretyczne problemy sprawozdawania o ryzyku	41
Dawid Garstecki: Czy rachunkowość społecznej odpowiedzialności zasługuje na miano paradygmatu?.....	49
Waldemar Gos: Nauka rachunkowości – głos w dyskusji.....	57
Wojciech Hasik: Koncepcyjne i społeczne determinanty sądów etycznych w rachunkowości w Polsce	68
Marcin Jędrzejczyk: Wyzwania współczesnej rachunkowości w zakresie translacji wartości ekonomicznych.....	77
Krzysztof Jonas, Katarzyna Świetła: E-usługi w rachunkowości na przykładzie internetowych biur rachunkowych	87
Katarzyna Klimczak, Anna Wachowicz: Studium przypadku jako metoda badawcza w nauce rachunkowości – analiza metodologiczna przykładowych zastosowań	95
Joanna Koczar: Ewolucja polityki rachunkowości w praktyce gospodarczej Federacji Rosyjskiej.....	107
Alina Kozarkiewicz: Kreatywność: nowe wyzwanie badawcze dla współczesnej rachunkowości	115
Mirosława Kwiecień: Dylematy współczesnej rachunkowości.....	123
Tomasz Lewandowski: Mniej więcej dobrze czy dokładnie źle – przydatność informacji w systemie rachunkowości	137
Wojciech A. Nowak: Ku standaryzacji rachunkowości sektora publicznego w Unii Europejskiej	148
Marcin Osikowicz: Rachunkowość jednostek mikro według ustawy o rachunkowości	159
Piotr Szczypa: Nauczanie rachunkowości – współczesne uwarunkowania i dylematy	167
Anna Szychta: Pozytywna teoria rachunkowości jako koncepcja głównego nurtu badawczego	176

Joanna Zuchewicz: Współczesne determinanty rozwoju rachunkowości	189
---	-----

Część 2. Sprawozdawczość

Dorota Adamek-Hyska: Funkcja sprawozdawcza rachunkowości jednostki samorządu terytorialnego	201
Anna Balicka: Wskaźniki środowiskowe w zewnętrznej sprawozdawczości środowiskowej	212
Katarzyna Bareja: Aktywa niematerialne a priorytet w sprawozdawczości finansowej.....	221
Kinga Bauer: Kierunki zmian sprawozdawczości finansowej w postępowaniu upadłościowym.....	229
Stanisław Hońko: Nadmiar informacji w sprawozdaniu finansowym – możliwe kierunki reform.....	238
Angelika Kaczmarczyk: Sprawozdawczość finansowa jednostek mikro w aspekcie zasady wiernego i rzetelnego obrazu.....	246
Mariusz Karwowski: Model biznesu jako nowe wyzwanie sprawozdawczości zewnętrznej.....	255
Katarzyna Kostyk-Siekierska: Polityka rachunkowości, wartości szacunkowe oraz błędy z lat ubiegłych w świetle proponowanych i wprowadzonych zmian w KSR nr 7.....	263
Grzegorz Lew: Propozycja rozszerzenia zakresu opinii i raportu z badania sprawozdania finansowego.....	276
Bartłomiej Nita: Sprawozdawczość segmentowa jako przejaw konwergencji rachunkowości finansowej i rachunkowości zarządczej.....	285
Józef Pfaff: Sprawozdawczość z badania ustawowego jednostek zainteresowania publicznego – ocena proponowanych kierunków zmian	295
Katarzyna Piotrowska: Proces innowacyjny w aspekcie aktywów kompetencyjnych.....	304
Lucyna Poniatowska: Zmiany w sprawozdawczości finansowej w regulacjach ustawy o rachunkowości	314
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Segmenty operacyjne w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych – porównywalność czy różnorodność informacji	322
Paweł Rumniak: Consolidated reporting – beyond financial statements.....	331
Agnieszka Tłaczala: Prezentacja oraz ujawnianie informacji finansowych – zmiany w MSSF	349

Część 3. Analiza finansowa

Małgorzata Cygańska: Wykorzystanie analizy finansowej do oceny rentowności szpitali – wybrane problemy	363
Beata Iwasieczko: Analiza finansowa w organizacji inteligentnej.....	373
Magdalena Kowalczyk: Kierunki rozwoju analizy finansowej i strategicznej w jednostkach samorządu terytorialnego.....	381
Piotr Oleksyk: Wykorzystanie narzędzi analizy finansowej w planowaniu finansowym jednostek samorządu terytorialnego	389

Summaries

Part 1. Theory and accounting challenges

Ewa Wiktoria Babuśka: Research in financial accounting	15
Halina Buk: Typology and revenue valuation from nonconventional transactions with customers	23
Małgorzata Ciecziura: Behavioral aspects of accounting in today's economy – an outline of the problem	32
Beata Dratwińska-Kania: Theoretical problem of a report on risk.....	41
Dawid Garstecki: Can social responsible accounting be called a paradigm?	49
Waldemar Gos: Accounting science – a say in the discussion	57
Wojciech Hasik: Conceptual and social determinants of ethical judgment in accounting – Polish perspective	68
Marcin Jędrzejczyk: Contemporary accounting challenges in the field of economic value translation	77
Krzysztof Jonas, Katarzyna Świetła: E-services in accounting	87
Katarzyna Klimczak, Anna Wachowicz: Case study as a research method in accounting – methodological analysis of selected applications	95
Joanna Koczar: Evolution of accounting policy in the economic practice of the Russian Federation.....	107
Alina Kozarkiewicz: Creativity: new challenge for research in contemporary accounting.....	115
Mirosława Kwiecień: Dilemmas of contemporary accounting	123
Tomasz Lewandowski: About well or exactly wrong – usefulness (suitability) of information in accounting system	137
Wojciech A. Nowak: Public sector accounting in the European Union: towards standardization.....	148
Narcin Osikowicz: Accounting of micro units based on the Accounting Act	159

Piotr Szczypa: Accounting teaching and contemporary conditions and dilemmas.....	167
Anna Szycha: Positive accounting theory as the main stream accounting research concept	176
Joanna Zuchewicz: Contemporary determinants in the development of accounting	189

Part 2. Reporting

Dorota Adamek_Hyska: Reporting function of accounting in a territorial self-government unit.....	201
Anna Balicka: Environmental indicators of external environmental reporting	212
Katarzyna Bareja: Intangible assets and the priority in financial statements	221
Kinga Bauer: Financial reporting trends in insolvency proceedings	229
Stanisław Hońko: Excess of information in the financial statements – possible directions for reform.....	238
Angelika Kaczmarczyk: Micro units reporting in the context of true and fair view.....	246
Mariusz Karwowski: Business model as a new challenge of external reporting	255
Katarzyna Kostyk-Siekierska: Accounting policies, estimates and errors from previous years in the light of the proposed and introduced changes in the National Accounting Standard No. 7.....	263
Grzegorz Lew: Proposal for extending the scope of opinion and report on the financial statements	276
Bartłomiej Nita: Segment reporting as the manifestation of the convergence of financial accounting and management accounting	285
Józef Pfaff: Reporting in the statutory audits of public interest entities – assessment of the proposed changes.....	295
Katarzyna Piotrowska: Innovation process in the aspect of competence assets.....	304
Lucyna Poniatowska: Changes in financial reporting in the regulations of the Accounting Act.....	314
Piotr Prewysz-Kwinto, Grażyna Voss: Operating segments in the financial statements of public companies – comparability or diversity of information	322
Paweł Rumniak: Skonsolidowane raportowanie – wychodząc poza raportowanie finansowe	331
Agnieszka Tłaczała: Presentation and disclosure of financial information – changes in IFRS.....	349

Part 3. Financial analysis

Małgorzata Cygańska: The usage of financial analysis to evaluate the hospitals financial performance – selected problems	363
Beata Iwasieczko: Financial analysis in intelligent organization.....	373
Magdalena Kowalczyk: Trends in development of financial and strategic analysis in local government units	381
Piotr Oleksyk: Adoption of financial analysis tools in financial planning of local government units	389

Piotr Prewysz-Kwinto

Wyższa Szkoła Bankowa w Toruniu

e-mail: ppqq@poczta.onet.pl

Grażyna Voss

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

e-mail: gvoss@wp.pl

SEGMENTY OPERACYJNE W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH SPÓŁEK GIEŁDOWYCH – PORÓWNYWALNOŚĆ CZY RÓŻNORODNOŚĆ INFORMACJI

OPERATING SEGMENTS IN THE FINANCIAL STATEMENTS OF PUBLIC COMPANIES – COMPARABILITY OR DIVERSITY OF INFORMATION

DOI: 10.15611/pn.2015.388.33

Streszczenie: W listopadzie 2006 r. Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości wydała MSSF 8 Segmenty operacyjne, który od stycznia 2009 r. zastąpił wcześniejszy MSR 14 Sprawozdawczość dotycząca segmentów działalności. Nowy standard określa zasady dotyczące ujawniania informacji o segmentach operacyjnych jednostki oraz produktach i usługach, obszarach geograficznych prowadzonej działalności oraz o głównych klientach, a jego wprowadzenie miało na celu zbliżenie dotychczasowych rozwiązań w tym zakresie do rozwiązań amerykańskich. Celem opracowania jest przedstawienie głównych informacji dotyczących zasad wyodrębniania i prezentacji informacji finansowych w przekroju segmentów operacyjnych, a także analiza i ocena tych informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych największych spółek giełdowych notowanych na GPW w Warszawie.

Słowa kluczowe: segmenty operacyjne, MSR/MSSF, sprawozdanie finansowe.

Summary: In November 2006 IASB adopted IFRS 8 *Operating Segments*. The new standard determines the rules of presenting financial information concerning operating segments, products and services, geographic areas and main customers. The aim of this paper is to describe the rules of determination and the presentation of financial information in operating segments and to analyse this information in financial statements of public companies quoted on the Warsaw Stock Exchange.

Keywords: operating segments, IAS/IFRS, financial statements.

1. Wstęp

Rachunkowość została uznana za język działalności gospodarczej, dostarczający całej bazowej terminologii dotyczącej działalności finansowej przedsiębiorstw: zasobów, źródeł finansowania majątku, przychodów, kosztów i wyników działalności oraz przepływów pieniężnych [Turyna 2014]. W kwietniu 2001 roku Rada IASB przyjęła MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych, którego celem jest uregulowanie zasad prezentacji sprawozdań o ogólnym przeznaczeniu. Standard przedstawia ogólne wymagania dotyczące prezentacji sprawozdań, ich struktury i minimalnych wymogów dotyczących zakresu ujawnianych informacji. Ujednolicone zasady mają umożliwić porównywalność danych jednostki z jej sprawozdaniem z poprzednich lat oraz sprawozdaniem innych jednostek. Należy jednak zaznaczyć, że możliwość analizy porównawczej sprawozdań finansowych sporządzanych w ostatnich 10 latach wymaga od użytkowników znajomości uregulowań prawnych, zmian, jakie w nich zachodziły, oraz wpływu tych zmian na prezentację informacji finansowych.

W kwietniu 2001 r. Rada IASB przyjęła MSR 14 Sprawozdawczość dotycząca segmentów działalności, w listopadzie 2006 r. wydany został MSSF 8 Segmenty operacyjne, który zaczął obowiązywać od roku 2009, zastępując wcześniejszy MSR 14. Nowy standard określa wymogi dotyczące ujawnienia informacji o segmentach operacyjnych jednostki oraz produktach i usługach, obszarach geograficznych prowadzonej działalności oraz głównych klientach.

Celem opracowania jest przedstawienie głównych informacji dotyczących zasad wyodrębniania i prezentacji informacji finansowych w ramach segmentów operacyjnych, a także analiza i ocena tych informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych największych spółek giełdowych notowanych na GPW w Warszawie.

2. Segmenty operacyjne według MSSF

Jednostki gospodarcze sporządzające sprawozdania finansowe według uwarunkowań zawartych w Międzynarodowych Standardach Rachunkowości (MSR) i Międzynarodowych Standardach Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) zobowiązane są do prezentacji poszczególnych elementów sprawozdania zgodnie z MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych. MSSF 8 Segmenty operacyjne nakłada natomiast obowiązek ujawnienia w nich informacji o segmentach operacyjnych jednostki, a także o jej produktach i usługach, obszarach geograficznych prowadzonej przez nią działalności oraz o głównych klientach. Określenie segmentów operacyjnych następuje na podstawie wewnętrznych raportów jednostki i związane jest z alokacją zasobów i uzyskiwanych wyników działalności w ramach wyodrębnionego segmentu.

MSSF 8 ma zastosowanie zarówno do jednostkowych, jak i indywidualnych sprawozdań finansowych oraz sprawozdań skonsolidowanych grup kapitałowych, gdzie jednostka dominująca [MSSF 2014]:

- ma dłużne lub kapitałowe instrumenty będące przedmiotem obrotu na rynku publicznym lub
- składa swoje sprawozdanie finansowe do organu regulującego (w Polsce Komisja Nadzoru Finansowego) w związku z emisją dowolnej klasy instrumentów na rynku publicznym.

Należy dodać, że jeśli jednostka dominująca grupy kapitałowej obok sprawozdania skonsolidowanego sporządza również sprawozdanie jednostkowe, to wymóg prezentacji informacji w przekroju segmentów operacyjnych istnieje tylko w odniesieniu do sprawozdań skonsolidowanych.

Zgodnie z MSSF 8 przez segment operacyjny rozumie się komponent jednostki [MSSF 2014]:

- który angażuje się w działalność gospodarczą, w związku z którą można uzyskać przychody i ponieść koszty,
- którego wyniki działalności są regularnie przeglądane przez główny organ odpowiedzialny za podejmowanie decyzji operacyjnych w jednostce oraz wykorzystujący te wyniki przy podejmowaniu decyzji o zasobach alokowanych do segmentu i przy ocenie wyników działalności segmentu,
- w przypadku którego są dostępne oddzielne informacje finansowe.

Intencją MSSF 8 jest więc prezentowanie informacji finansowych zgodnie ze strukturą raportowania dla wewnętrznych, decyzyjnych potrzeb podmiotu.

Zgodnie ze MSSF 8 jednostka prezentuje odrębnie informacje o każdym segmencie operacyjnym, który wykazuje podobne cechy gospodarcze dotyczące [MSSF 2014]:

- rodzaju oferowanych produktów lub usług,
- rodzaju realizowanych procesów produkcyjnych,
- rodzaju lub kategorii klientów poszczególnych produktów lub usług,
- metod stosowanych przy dystrybucji produktów lub świadczeniu usług,
- rodzaju środowiska regulacyjnego (obszar bankowości, ubezpieczeń lub użyteczności publicznej).

Ponadto IASB w zakresie wyodrębnienia segmentów operacyjnych wprowadził progi ilościowe, które dotyczą:

- wykazywanych przychodów segmentu (w tym zarówno ze sprzedaży na rzecz klientów zewnętrznych lub ze sprzedaży i transferów realizowanych z innymi segmentami), które powinny stanowić 10 lub więcej procent łącznych zewnętrznych i wewnętrznych przychodów wszystkich segmentów operacyjnych,
- wykazanych w wartości bezwzględnej wyników segmentu, które stanowią 10 lub więcej procent połączonego zysku/połączonej straty wszystkich segmentów operacyjnych.

Jednostka gospodarcza może dla segmentów operacyjnych niespełniających wymogów zawartych w progach ilościowych zamieścić osobne informacje, jeżeli uzna je za istotne dla użytkowników, a także może dokonać ich połączenia, jeżeli zostaną spełnione kryteria łączenia.

Zgodnie z MSSF 8, sporządzając sprawozdania finansowe, jednostka zobowiązana jest do ujawnienia informacji mającej pomóc użytkownikowi dokonać oceny rodzaju i skutków finansowych działań gospodarczych, w które jednostka się angażuje, oraz środowiska gospodarczego, w którym prowadzi działalność. Ponadto jednostka prezentuje sumę aktywów i zobowiązań dla każdego segmentu sprawozdawczego, jeżeli ich kwoty są regularnie przedstawiane głównemu decydentowi operacyjnemu. W ramach ujawnień jednostka podaje również informacje na temat [MSSF 2014]:

- przychodów z tytułu każdego produktu (grupy produktów) i usług, chyba że informacje na ten temat są niedostępne lub koszt ich uzyskania byłby wysoki,
- obszarów geograficznych (jeżeli informacje te są dostępne i koszty ich uzyskania są uzasadnione dla celów informacyjnych),
- głównej grupy klientów, jeżeli przychody z tytułu transakcji stanowią 10 lub więcej procent łącznych przychodów.

Tak określone wymogi pozwalają na pozyskanie szczegółowych informacji na temat segmentów operacyjnych jednostki. Dane prezentowane przez jednostkę pozwalają tym samym na porównanie wyników w czasie i określenie zmian, jakie następowały w poszczególnych segmentach. Jednak swoboda wyodrębnienia według kryterium łączenia segmentów nie zawsze pozwala na uzyskanie porównywalnych danych pomiędzy jednostkami sporządzającymi sprawozdania według MSSF i prowadzących działalność w tej samej branży. Dlatego też przeprowadzono szczegółową analizę sprawozdań finansowych największych spółek notowanych na GPW w Warszawie pod kątem sposobu wyodrębniania i prezentowania informacji finansowych w ramach segmentów operacyjnych.

3. Segmenty operacyjne wybranych spółek notowanych na GPW w Warszawie

3.1. Metodyka badania i charakterystyka badanej grupy

Badaniem objęto największe spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie, tj. wchodzące w dniu 15 stycznia 2015 r. w skład indeksu WIG-30. Na potrzeby analizy spółki te zostały podzielone według prowadzonej działalności, a uzyskane wyniki zostały zaprezentowane w tab. 1.

W badanej grupie największy udział miały spółki prowadzące działalność finansową, wśród których dominowały banki komercyjne. W pozycji *inne* znalazły się podmioty reprezentujące następujące branże: IT, spożywcza, telekomunikacyjną, handlu detalicznego oraz przemysłu spożywczego. Wszystkie podmioty jako

Tabela 1. Badane podmioty według rodzaju prowadzonej działalności

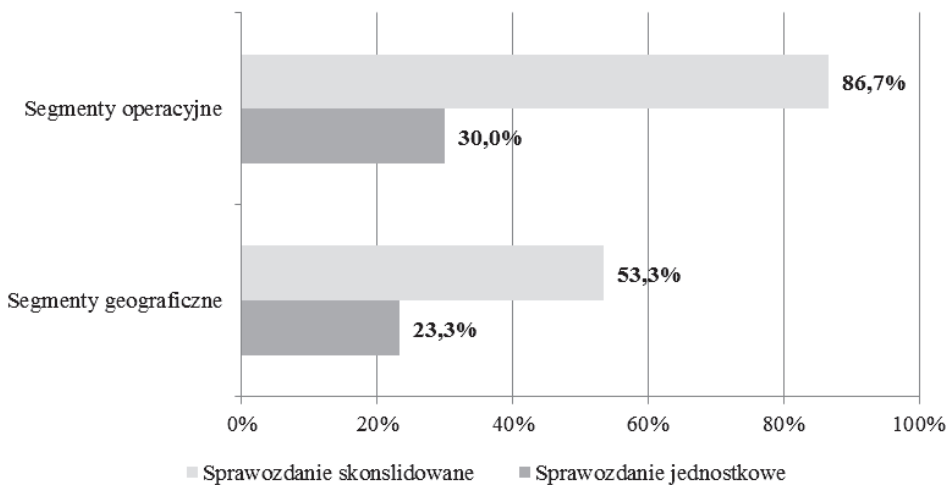
Lp.	Branża	Liczba spółek	Udział
1	Chemiczna	4	13,3%
2	Energetyczna	4	13,3%
3	Finansowa	8	26,7%
4	Medialna	2	6,7%
5	Odzieżowa	2	6,7%
6	Wydobywcza	5	16,7%
7	Inna	5	16,7%
8	Razem	30	100,0%

Źródło: opracowanie własne.

grupy kapitałowe notowane na giełdzie papierów wartościowych, zgodnie z ustawą o rachunkowości [Ustawa z dnia 29 września 1994 r., art. 45], sporządzały sprawozdania finansowe według standardów międzynarodowych MSR/MSSF, przy czym w analizie uwzględniono zarówno sprawozdania skonsolidowane, jak i jednostkowe sporządzane za rok obrotowy 2013 lub kończący się w roku 2013.

3.2. Wyniki przeprowadzonego badania

Badanie rozpoczęto od sprawdzenia, czy objęte nim podmioty prezentują w swoich sprawozdaniach informacje finansowe z podziałem na segmenty operacyjne i/lub geograficzne. Uzyskane wyniki zostały przedstawione na rys. 1.

Rys. 1. Odsetek badanych firm prezentujących informacje dotyczące segmentów operacyjnych

Źródło: opracowanie własne.

Dane finansowe w podziale na segmenty operacyjne zostały zaprezentowane w 86,7% przeanalizowanych sprawozdań skonsolidowanych i w 30% sprawozdań jednostkowych. Prezentacji danych według obszarów geograficznych dokonano natomiast w 53,3% sprawozdań skonsolidowanych i 23,3% jednostkowych. Warto dodać, że w przypadku sprawozdań skonsolidowanych tylko 2 podmioty (tj. 6,7%) nie przedstawiły danych finansowych w podziale na segmenty operacyjne ani obszary geograficzne, natomiast w przypadku 2 kolejnych uwzględniono tylko podział na obszary geograficzne. Ponadto mniejszy odsetek wskazań w przypadku segmentacji geograficznej wynika, jak podkreślano w kilku sprawozdaniach finansowych, z prowadzenia działalności tylko lub w przeważającej części na terenie naszego kraju. Dotyczy to głównie przedsiębiorstw branży energetycznej. Ponadto znacznie niższy odsetek prezentacji segmentów operacyjnych w sprawozdaniach jednostkowych nie powinien dziwić, gdyż związany jest z tym, że w razie sporządzania jednocześnie sprawozdań jednostkowych i skonsolidowanych obowiązek prezentacji danych finansowych według segmentów operacyjnych dotyczy tylko tych drugich. Dlatego też dalsza analiza została przeprowadzona na podstawie sprawozdań skonsolidowanych. Rozpoczęła się ona od ustalenia liczby wyróżnionych przez poszczególne podmioty segmentów operacyjnych. Liczba ta była różna i wahała się od 2 do nawet 7 segmentów. Szczegółowo liczba wydzielanych segmentów operacyjnych, w zależności od rodzaju prowadzonej działalności badanego podmiotu, została zaprezentowana w tab. 2. Dodatkowo podano również liczbę wyodrębnionych obszarów geograficznych.

Tabela 2. Liczba wyodrębnionych segmentów ze względu na rodzaj prowadzonej działalności

Lp.	Branża	Liczba segmentów operacyjnych	Liczba obszarów geograficznych
1	Chemiczna	2-5	2-5
2	Energetyczna	3-7	3
3	Finansowa	2-6	2-3
4	Medialna	2	-
5	Odzieżowa	3	2-3
6	Wydobywcza	2-5	2-20
7	Inna	2-7	2-5

Źródło: opracowanie własne.

Analizując szczegółowo sposób wyodrębniania segmentów operacyjnych w zależności od prowadzonej działalności, można było zaobserwować pewne podobieństwa. W przypadku największej grupy badanych spółek, czyli banków, segmenty operacyjne wyodrębniane były ze względu na rodzaj klienta i oferowane mu usługi. Wydzielano więc najczęściej dwa segmenty operacyjne, tj. segment bankowości detalicznej oraz segment bankowości korporacyjnej, a także dodatkowo różnie określany segment związany z zarządzaniem pozycją globalną – płynnościową i walu-

ową wynikającą z działalności jednostek banku. Należy jednak zwrócić uwagę, że ten podział był w kilku przypadkach bardziej szczegółowy, np. w sprawozdaniu banku PKO BP SA wyodrębniono dodatkowo segment bankowości inwestycyjnej, a w banku PEKAO SA segment bankowości prywatnej (dla najzamożniejszych klientów).

W przedsiębiorstwach branży energetycznej segmenty wyodrębniano ze względu na rodzaj prowadzonej działalności, tj. wytwarzanie (często z podziałem na energię konwencjonalną i odnawialną), dystrybucję oraz sprzedaż z podziałem na hurtową i detaliczną. W przedsiębiorstwach branży chemicznej podział na segmenty był dokonywany najczęściej z punktu widzenia oferowanych produktów, np. nawozy, tworzywa, chemia w przypadku spółki Grupa Azoty lub kauczuki i lateksy, styrenopodobne czy dyspersje winylowe w przypadku spółki Synthos.

Branżę wydobywczą charakteryzowały natomiast dwa podejścia: podział ze względu na oferowane produkty (np. JSW, które wyodrębniło segmenty: wydobywanie i sprzedaż węgla oraz wydobywanie i sprzedaż koksu) lub ze względu na rodzaj prowadzonej działalności (np. PGNiG, które wyodrębniło: poszukiwanie i wydobywanie, obrót i magazynowanie oraz dystrybucję).

Warto również zwrócić uwagę na sposób prezentacji segmentów operacyjnych w sprawozdaniu finansowym spółki CCC. Wyodrębniono tam trzy podstawowe segmenty operacyjne, tj.: działalność dystrybucyjną, działalność produkcyjną oraz zarządzanie znakiem towarowym, przy czym dane dotyczące segmentu dystrybucja podzielono dalej według trzech obszarów geograficznych: Polska, UE oraz pozostałe kraje, a w każdym z obszarów geograficznych zaprezentowano dane finansowe z podziałem na sprzedaż detaliczną i hurtową.

Należy w tym miejscu wskazać, że spośród 26 podmiotów prezentujących dane finansowe przypisane do segmentów operacyjnych mniej lub bardziej szczegółowego opisu w sprawozdaniu finansowym dokonało 25, co stanowi nieco ponad 96%. Opis ten zawierał informacje o rodzaju działalności, produktach lub usługach lub też przedsiębiorstwach przypisanych do danego segmentu. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że szczegółowego opisu kryteriów wyodrębnienia poszczególnych segmentów operacyjnych dokonało w swoim sprawozdaniu finansowym zaledwie 38,5% spółek objętych badaniem. Spółki nie ujawniały natomiast sposobu podziału wielkości finansowych między poszczególne segmenty operacyjne. Jeśli w tej kwestii pojawiały się jakieś informacje, to wskazywały one na zastosowanie przyjętego przez spółkę modelu alokacji, jednak bez jego szczegółowego opisu. Jeśli natomiast chodzi o zasady rozliczania transakcji między wydzielonymi segmentami, to najczęściej wskazywano, że są one rozliczane w taki sposób, jakby dotyczyły podmiotów niepowiązanych przy zastosowaniu bieżących cen rynkowych.

W dalszej części badania analizie poddano informacje finansowe prezentowane w ramach wyodrębnionych segmentów operacyjnych. Celem było określenie, jakich elementów sprawozdania finansowego one dotyczą i jaka jest ich szczegółowość. Uzyskane wyniki zaprezentowano w tab. 3.

Tabela 3. Informacje finansowe prezentowane w ramach segmentów operacyjnych

Lp.	Dane finansowe z:	Liczba spółek	Udział
1	Rachunku zysków i strat	26	100,0%
2	Bilansu	21	80,8%
3	Rachunku przepływów pieniężnych	1	3,8%

Źródło: opracowanie własne.

Wszystkie badane podmioty prezentowały w ujęciu segmentów operacyjnych dane pochodzące z rachunku zysków i strat, 80% również pewne wybrane informacje z bilansu, jeden z podmiotów zaś (bank) przedstawił również dane z rachunku przepływów pieniężnych. Były to przypisane do poszczególnych segmentów salda przepływów z działalności operacyjnej, inwestycyjnej i finansowej. Warto w tym miejscu dodać, że szczegółowość prezentowanych informacji była mocno zróżnicowana. Wszystkie podmioty prezentowały przychody ze sprzedaży generowane przez poszczególne wyodrębnione segmenty operacyjne. Koszty operacyjne natomiast przedstawiła zaledwie jedna trzecia z nich. Jeśli chodzi o wynik finansowy, to najczęściej prezentowano wynik operacyjny (57,7%) oraz wynik operacyjny powiększony o amortyzację, tj. EBITDA (42,3%). 38,4% badanych prezentowało również poziom wyniku brutto (takie informacje prezentowały między innymi wszystkie banki). Jeśli chodzi natomiast o wielkości bilansowe, to najczęściej prezentowano globalną wartość aktywów przypisanych do danego segmentu (38,4%) lub też wybrane pozycje aktywów i pasywów, lub tylko samych zobowiązań (42,3%).

Na zakończenie podjęto próbę określenia, jakie wielkości są wykorzystywane do oceny efektywności poszczególnych segmentów. Taka informacja znalazła się w sprawozdaniach 10 podmiotów, co stanowi 1/3 wszystkich i 37,3% tych, które prezentowały segmenty operacyjne. Należy wskazać, że uzyskane odpowiedzi były bardzo zróżnicowane, a podmioty do oceny wykorzystują różne wielkości pochodzące z rachunku zysków i strat. Najczęściej wskazywano: przychody ze sprzedaży, wynik operacyjny (EBIT) oraz wynik operacyjny powiększony o amortyzację (EBITDA).

Pogłębiona analiza informacji dotyczących metody oceny efektywności poszczególnych segmentów operacyjnych wskazała, że metody te były prezentowane przede wszystkim w sprawozdaniach firm przemysłu chemicznego (75%) i energetycznego (50%). W jednym i drugim przypadku najczęściej wskazywano jako miarę EBITDA oraz EBIT.

4. Zakończenie

Obecnie coraz częściej występuje zapotrzebowanie użytkowników na informacje pochodzące z systemu rachunkowości, które są wykorzystywane do podejmowania decyzji gospodarczych danego kraju, jak i na rynku międzynarodowym [Czuba-

kowska 2009]. Harmonizacja rachunkowości ma wymiar ponadnarodowy, międzynarodowe wytyczne wprowadzają ujednolicenia pozwalające użytkownikom sprawozdań finansowych ogólnego przeznaczenia na porównywalność danych. W tym zakresie IASB opracował MSSF 8 Segmenty operacyjne, a FASB (US GAAP) standard 131 Ujawnienie informacji na temat segmentów jednostki i informacji powiązanych. Zaprezentowane wymagania w standardach amerykańskich, podobnie jak w międzynarodowych standardach, pozwalają na zwiększenie spójności informacji zawartych w raportach finansowych [Street, Nichols, Gray 2000].

Jak pokazuje jednak analiza sprawozdań finansowych największych spółek notowanych na GPW w Warszawie, to choć większość z nich (86,7%) prezentuje informacje finansowe w przekroju segmentów operacyjnych, to już zakres tych informacji jest mocno zróżnicowany, co utrudnia porównywalność danych. Różne jest też podejście w wyodrębnianiu samych segmentów operacyjnych nawet w jednostkach reprezentujących te same branże i prowadzące tę samą działalność gospodarczą, a także różne są sposoby pomiaru efektywności w ramach poszczególnych segmentów.

Literatura

- Czubakowska K., 2009, *Rachunkowość według prawa bilansowego*, Warszawa, s. 35.
- Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej*, 2014, SKwP, Warszawa, s. 315-326.
- Sprawozdania finansowe (jednostkowe i skonsolidowane) spółek wchodzących w skład indeksu WIG-30, tj. Alior Bank, Asseco Poland, Bogdanka, Boryszew, BZWBK, CCC, Cyfrowy Polsat, ENEA, ENERGA, EuroCash, Grupa Azoty, GTC, City Handlowy, ING Bank Śląski, JSE, Kernel, KGHM, Lotos, LPP, mBank, Orange, PEKAO, PGE, PGNiG, PKN Orlen, PKO BP, PZU, Synthos, Tauron, TVN.
- Street D., Nichols N., Gray S., 2000, *Segment Disclosures under SFAS No. 131: Has Business Segment Reporting Improved?*, *Accounting Horizons*: September 2000, Vol. 14, No. 3, s. 259-285.
- Turyna J., 2014, *Rachunkowość finansowa*, C.H. Beck, Warszawa, s. 8.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2015, poz. 4.